

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

“ครู” เป็นวิชาชีพชั้นสูงที่ต้องการบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถผ่านการอบรมฝึกฝนอย่างเข้มข้น เนื่องจากเป็นเป็นวิชาชีพที่ต้องใช้ทักษะทางปัญญาในการปฏิบัติงานอย่างมีจรรยาบรรณ มีองค์รววิชาชีพคือครูสภาเป็นผู้กำกับดูแลการปฏิบัติงานของครูให้เป็นไปตามมาตรฐาน การผลิตครูที่ดีมีคุณภาพจึงเป็นความคาดหวังของสังคมที่มีต่อสถาบันผลิตครู ที่ผ่านมากกระบวนการผลิตครูมีความเข้มแข็งและจุดอ่อนแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายด้าน เช่น นโยบายการผลิตครู ความต้องการครูของสังคม ค่านิยมในการเรียนครูอันเนื่องมาจากค่าตอบแทนและภาวะความรับผิดชอบที่หนักกว่าอาชีพอื่น ๆ สภาพสังคมที่เปลี่ยนไป ตลอดจนหลักสูตรที่ใช้ในการผลิตครู

ปัจจุบันสังคมมองว่าสถาบันผลิตครูยังมีปัญหาในการผลิตครู ครูจึงมีคุณภาพต่ำ ทั้งด้านความรู้ในวิชาที่สอน ทักษะด้านวิชาชีพ และการประพฤติตนตามจรรยาบรรณ ดังจะเห็นได้จากรายงานผลการประเมินศักยภาพของครูของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ได้ทดสอบวัดความรู้ความสามารถของครูเป็นรายวิชา พบว่าครูส่วนใหญ่ได้คะแนนต่ำกว่าเกณฑ์ เช่น ครูคณิตศาสตร์ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ได้คะแนนมากกว่าร้อยละ 80 เพียงร้อยละ 58.02 ของผู้เข้าสอบทั้งหมด หรือครูฟิสิกส์ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มีผู้ได้คะแนนต่ำกว่าร้อยละ 60 ถึงร้อยละ 71.18 ของผู้เข้าสอบทั้งหมด เป็นต้น (ฉิมวรณ์ บุญเกียรติ: 2553: 2) ทั้งนี้สาเหตุสำคัญหนึ่งอาจมาจากหลักสูตรที่ใช้ในการผลิตครูอาจมีความอ่อนด้อยในด้านโครงสร้างของรายวิชาเอก วิชาชีพ และกระบวนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ที่มีลักษณะรายวิชาเอกลดกว่าหลักสูตรในสาขาวิชานั้น ๆ โดยตรง หรือด้านความทันต่อเหตุการณ์ สภาพสังคมที่เปลี่ยนไป หรือกระบวนการสอนที่ยังไม่สามารถเอื้อให้เกิดทักษะทางปัญญา การสื่อสาร และอื่น ๆ ตามที่ควรจะมีได้ หรืออาจเป็นกระบวนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพที่ยังไม่เข้มมากพอ

ด้านความทันต่อเหตุการณ์ สภาพสังคมที่เปลี่ยนไป ปัจจุบันนอกเหนือจากความก้าวหน้าอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีการสื่อสารแล้ว ยังมีความเปลี่ยนแปลงทางสังคมอื่นๆ ที่ส่งผลกระทบต่อเด็กไทย ครูไทย และสังคมไทยในหลายๆ ด้าน มนตรี จุฬาวัดณทล (2555) กล่าวว่า คณะกรรมการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สองระบุคุณสมบัติของคนไทยยุคใหม่ว่าต้องใฝ่รู้ใฝ่เรียน คิดเป็นทำเป็น เรียนรู้ตลอดชีวิต สื่อสารสากล เรียนรู้เทคโนโลยีและศิลปวัฒนธรรม นอกจากนี้ยังกล่าวว่าคุณคนไทยยุคใหม่ต้องใช้จริยธรรมนำทางชีวิต มีความซื่อสัตย์ รักในงาน รับผิดชอบต่อหน้าที่ จิตใจมุ่งมั่นสู่ความเป็น

หนึ่ง เคารพต่อกฎระเบียบ เคารพต่อสิทธิของผู้อื่น ตรงต่อเวลา การออมและความสนใจในการลงทุน จึงจะมีชีวิตที่ดี มีคุณภาพ ช่วยสร้างสรรค์สังคมได้ โดยเฉพาะการก้าวสู่ประชาคมอาเซียนในปี พ.ศ. 2558 และการเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพในโลกยุคศตวรรษที่ 21

จากการศึกษาพบว่ามีผู้กล่าวถึงทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 มีอย่างน้อย 7 อย่าง ได้แก่ 1) ความคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการแก้ปัญหา 2) การสื่อสารสารสนเทศ และการเรียนรู้เรื่องสื่อ 3) ความร่วมมือในการทำงานเป็นทีม และความเป็นผู้นำ 4) ความคิดสร้างสรรค์ และมีนวัตกรรม 5) การเรียนรู้การใช้คอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศ 6) อาชีพ และการเรียนรู้ด้วยตนเอง 7) ความเข้าใจข้ามวัฒนธรรม (Trilling and Fadel, 2009, หน้า 176) ดังนั้น ประเด็นที่ด้อยพิจารณา คือ ถ้าจะสอนเด็กให้อยู่ในสังคมยุคศตวรรษที่ 21 และประชาคมอาเซียน ครูต้องมีคุณลักษณะอย่างไร และการผลิตครูควรทำอย่างไร สำหรับคุณลักษณะของครูในศตวรรษที่ 21 จากการสืบค้นในเว็บไซต์ (<http://edorigami.wikispaces.com/21st+Century+Teacher>) ระบุว่า นักการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ควรมีคุณลักษณะดังนี้ 1) เป็นผู้นำ 2) เป็นผู้มองการณ์ไกล 3) เป็นผู้เรียน 4) เป็นนักสื่อสาร 5) เป็นผู้ปรับตัว 6) เป็นแบบอย่าง 7) เป็นผู้ให้ความร่วมมือ และ 8) เป็นผู้เสีย ซึ่งจะเห็นได้ว่าคุณลักษณะของครูดังกล่าวส่วนหนึ่งสอดคล้องกับคุณลักษณะของบุคคลในศตวรรษที่ 21 ด้วย

นอกจากนี้ องค์การรัฐมนตรีศึกษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (SEAMEO INNOTECH) ได้นำเสนอกรอบสมรรถนะครูแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในศตวรรษที่ 21 จำแนกได้เป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มสมรรถนะทั่วไป จำนวน 11 ข้อ และกลุ่มสมรรถนะเฉพาะซึ่งเป็นสมรรถนะย่อยในแต่ละสมรรถนะทั่วไป มีจำนวนข้อแตกต่างกันไป สำหรับสมรรถนะทั่วไป 11 ข้อ มีดังนี้ 1) การเตรียมแผนการสอนที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์และพันธกิจของโรงเรียน 2) การสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ 3) การพัฒนาและการใช้ทรัพยากรสำหรับการเรียนการสอน 4) การพัฒนาทักษะการจัดลำดับการคิดระดับสูง (HOTS) 5) การอำนวยความสะดวกการเรียนรู้ 6) การส่งเสริมค่านิยมด้านศีลธรรมและจริยธรรม 7) การส่งเสริมการพัฒนาชีวิตและทักษะวิชาชีพแก่ผู้เรียน 8) การวัดและประเมินผลพฤติกรรมของผู้เรียน 9) การพัฒนาด้านวิชาชีพครู 10) การสร้างเครือข่ายกับผู้ที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะผู้ปกครองนักเรียน และ 11) การจัดสวัสดิการและภารกิจแก่นักเรียน ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการกำหนดกรอบสมรรถนะของครูแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในศตวรรษที่ 21 ของศูนย์ซีมีโอ นั้น จะเน้นสมรรถนะด้านการปฏิบัติงานมากกว่าคุณลักษณะของครู

สำหรับแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรผลิตครูในศตวรรษที่ 21 นั้น โนทัย อุดมบุญญาภาพ (มปป.) ได้เสนอหลักการสำคัญและลักษณะของหลักสูตรผลิตครูรุ่นใหม่ในศตวรรษที่ 21 ดังนี้

1. หลักการสำคัญของหลักสูตรมี 5 ข้อ ได้แก่ 1) เป็นการจัดการศึกษาเพื่อผลิตบัณฑิตวิชาชีพครูสาขาต่าง ๆ ให้มีมาตรฐานตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพโดยให้มีความรู้ สติปัญญา มี

ความสามารถในการสอนและมีคุณธรรมจริยธรรม 2) เป็นการศึกษาที่มุ่งให้บัณฑิตสามารถบูรณาการประยุกต์พัฒนาและปรับปรุงกระบวนการสอนในสถานศึกษาให้เหมาะสมกับสถานการณ์ท้องถิ่นและสากล 3) เป็นการศึกษาที่มุ่งให้บัณฑิตสร้างความเป็นเลิศในวิชาชีพครูให้เป็นวิชาชีพชั้นสูงอย่างภาคภูมิใจ มั่นใจและน่าเชื่อถือ 4) เป็นการศึกษาที่เน้นการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างเต็มศักยภาพโดยอาศัยสื่อวัตกรรม และแหล่งเรียนรู้ที่กว้างขวางในท้องถิ่นทั้งในประเทศและต่างประเทศ เน้นการใช้เวลาอย่างสร้างสรรค์ตลอดชีวิตและการเรียนรู้ที่เข้มข้นและหลากหลาย และ 5) เป็นหลักสูตรที่มีความสมดุลทั้งเนื้อหาสาระและกิจกรรมพัฒนาคุณลักษณะผู้เรียนในลักษณะหลักสูตรบูรณาการสัมพันธ์วิชา (Correlation and Integrated Curriculum)

2. ลักษณะสำคัญของหลักสูตรการผลิตครูรุ่นใหม่ในศตวรรษที่ 21 ควรมีลักษณะสำคัญ 6 ข้อ ได้แก่ 1) มีระยะเวลาการเรียนรู้ที่ยาวนานขึ้น โดยให้มีเวลาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ประยุกต์ความรู้เพื่อสอน วิจัยและพัฒนา เสนอผลงานต่อสถาบันและสาธารณชนในรอบ 1 ปี 2) ใช้คุณลักษณะของครูรุ่นใหม่ กำหนดเป็นจุดมุ่งหมายของหลักสูตรโดยตรง 3) องค์ประกอบของกลุ่มวิชาในหลักสูตรและจำนวนหน่วยกิตไม่น้อยกว่า 170 หน่วยกิต 4) กลุ่มวิชา ได้แก่ 1) กลุ่มศึกษาทั่วไป จำนวน 30-35 หน่วยกิต 2) กลุ่มวิชาชีพครู จำนวน 45-55 หน่วยกิต 3) กลุ่มวิชาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู จำนวน 25-30 หน่วยกิต และ 4) กลุ่มวิชาเฉพาะด้านหรือวิชาเอก จำนวน 60-70 หน่วยกิต 4) มีเกณฑ์การประเมินผลการเรียนรู้ที่เข้มข้นยิ่งขึ้น ต้องได้ระดับผลการเรียนไม่ต่ำกว่า C หรือ S ทุกรายวิชา คะแนนเฉลี่ยสะสม ไม่ต่ำกว่า 2.50 มีเวลาเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 90 ของเวลาเรียนในแต่ละรายวิชา 5) มีเกณฑ์คุณลักษณะการคัดเลือกผู้ที่จะเข้าเรียนตามกรอบหลักสูตรที่มุ่งเน้นให้คัดเลือก คนดี คนเก่ง และมีจิตใจชอบที่จะเป็นครูเข้าเรียน และ 6) มีจุดเน้นในโครงสร้างรายวิชาที่สอดคล้องกับความต้องการและแก้ไขปัญหาคุณภาพทางวิชาการของครูยุคใหม่ เช่น ภาษาอังกฤษ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา ทักษะกระบวนการคิด การวิจัย เป็นต้น

จากการศึกษาหลักสูตรการผลิตครูในปัจจุบันพบว่าหลักสูตรการผลิตครูของทุกสถาบันเป็นไปตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิอุดมศึกษา (TQF) และมาตรฐานคุณวุฒิอุดมศึกษาสาขาครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ (ปริญญาตรีห้าปี) หรือที่เรียกว่า มคอ.1 ที่สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษาประกาศใช้ในปี พ.ศ. 2552 และ 2554 ตามลำดับ นอกจากนี้หลักสูตรทุกหลักสูตรยังต้องเป็นไปตามมาตรฐานวิชาชีพครูของคุรุสภาด้วย เช่นเดียวกับหลักสูตรผลิตครูของคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช จำนวน 6 สาขาวิชา (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2555) ที่ได้ปรับปรุงให้สอดคล้องกับกรอบมาตรฐานคุณวุฒิอุดมศึกษา และ มคอ.1 โดยเน้นผลที่เกิดขึ้นในตัวของผู้เรียน เป็นความสามารถในวิชาชีพครูในตัวผู้เรียนให้รู้วิชาการ เชี่ยวชาญวิชาชีพ และมีอุดมการณ์วิชาชีพ ทั้งนี้ได้กำหนดอัตลักษณ์ของบัณฑิตคณะครุศาสตร์ว่า “เป็นครูที่มีจิตวิญญาณครู” และกำหนด

คุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ว่า “วิชาการครบครัน ยึดมั่นคุณธรรม ชี้นำสังคม” โดยมีการเปรียบเทียบความสอดคล้องกับกรอบมาตรฐานคุณวุฒิอุดมศึกษา ดังตารางที่ 1.1

ตารางที่ 1.1 ความสอดคล้องระหว่างคุณลักษณะบัณฑิต คณะครุศาสตร์ กับกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา ของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา

กรอบมาตรฐานคุณวุฒิอุดมศึกษา	คุณลักษณะบัณฑิต คณะครุศาสตร์
1. ด้านคุณธรรมจริยธรรม	1. มีคุณธรรมจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพ 2. มีจิตสาธารณะ รักความสามัคคี มีความผูกพันกับท้องถิ่น เชื่อมมั่นและศรัทธาในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
2. ด้านความรู้	3. มีความรู้ความสามารถในศาสตร์วิชาชีพ 4. เป็นผู้นำทางวิชาการ
3. ด้านทักษะทางปัญญา	5. มีทักษะกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบเพื่อพัฒนาวิชาชีพ
4. ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ	6. สามารถนำภูมิปัญญาท้องถิ่นและศาสตร์สากลมาบูรณาการตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อนำมาพัฒนาวิชาชีพและสังคม
5. ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ	7. มีทักษะการใช้ภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ 8. มีทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการจัดการเรียนรู้
6. ด้านทักษะการจัดการเรียนรู้	9. มีสมรรถนะและสามารถปฏิบัติงานตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูและเชี่ยวชาญการจัดกิจกรรมทั้งในและนอกห้องเรียน

จากตารางเปรียบเทียบจะเห็นได้ว่า หลักสูตรผลิตครูของคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ นครศรีธรรมราชได้กำหนดคุณลักษณะของบัณฑิตที่สอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐานคุณวุฒิอุดมศึกษา เป็นอย่างดี สำหรับโครงสร้างหลักสูตรได้กำหนดตามเกณฑ์ของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา คือกำหนดจำนวนหน่วยกิตตลอดหลักสูตร ไม่น้อยกว่า 176 หน่วยกิต แยกเป็นหมวดวิชาศึกษาทั่วไป ไม่น้อยกว่า 36 หน่วยกิต หมวดวิชาเฉพาะ ไม่น้อยกว่า 134 หน่วยกิต ประกอบด้วย วิชาชีพครู ไม่น้อยกว่า 50 หน่วยกิต และวิชาเฉพาะด้าน/ วิชาเอก ไม่น้อยกว่า 84 หน่วยกิต และหมวดวิชาเลือกเสรี ไม่น้อยกว่า 6 หน่วยกิต

แม้ว่าหลักสูตรการผลิตครูในปัจจุบันเพิ่งมีการปรับเปลี่ยนใหม่ แต่ยังมีแนวคิดอื่น ๆ ที่น่าสนใจสำหรับนำมาใช้ในการผลิตครูให้มีคุณภาพ จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง พบว่า แนวคิดของเซอร์ไมเคิล บาร์เบอร์เป็นแนวคิดที่น่าสนใจสำหรับนำมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรการผลิตครูในศตวรรษที่ 21 เซอร์ไมเคิล บาร์เบอร์ กล่าวว่า หลักสูตรคือแผนการเรียนการสอนหรือกระบวนการจัดการเรียนรู้ หากหลักสูตรดีมีคุณภาพจะช่วยให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามต้องการมากขึ้น โดยได้นำเสนอองค์ประกอบของหลักสูตรในอนาคต ดังนี้ E (K+T+L) โดย E คือ Ethic Underpinning หมายถึงความสามารถในการอยู่ร่วมกันและมีความสัมพันธ์อันดีกับบุคคลอื่นที่มีความแตกต่างด้านวัฒนธรรม ตระหนักถึงความสวยงามของการอยู่ร่วมกันในวัฒนธรรมที่หลากหลายซึ่งถือเป็นพื้นฐานที่สำคัญของการดำรงชีวิตในอนาคต K คือ knowledge หมายถึง ความรู้ที่เด็กจำเป็นต้องเรียนรู้สำหรับการดำรงชีวิตในอนาคต เช่น ความสามารถในการอ่านและเขียนเพื่อเป็นพื้นฐานในการเรียนรู้ต่อไป หรือความรู้เกี่ยวกับประเทศของตนและประชาคมโลก T คือ Thinking หมายถึง ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ วิพากษ์และเชื่อมโยงความรู้ต่าง ๆ เข้าด้วยกันจนเกิดเป็นความรู้ใหม่ ไม่ว่าจะใช้กระบวนการคิดเชิงตรรกะ ความคิดเชิงสร้างสรรค์ เชิงอุปมัย L คือ Leadership หมายถึงความสามารถในการเป็นผู้นำ โน้มน้าวใจให้ผู้อื่นคล้อยตามในทุกสถานการณ์ ไม่ว่าจะเป็นครอบครัว ชั้นเรียน หรือสถานที่ทำงาน

จากคำอธิบายของเซอร์ไมเคิล บาร์เบอร์ ทำให้มองเห็นว่า แท้จริงแล้ว เซอร์ไมเคิล บาร์เบอร์ กล่าวถึงหลักสูตรในโรงเรียนไม่ใช่หลักสูตรการผลิตครูโดยตรง อย่างไรก็ตามหากจะนำแนวคิดของเซอร์ไมเคิล บาร์เบอร์มาใช้อาจต้องปรับคำอธิบายให้สอดคล้องกับระดับและคุณลักษณะที่ต้องการให้เกิดขึ้นดังนี้ E = Ethical Underpinning หมายถึง จรรยาบรรณวิชาชีพครู K = Knowledge คือ ความรู้ด้านวิชาการและวิชาชีพครู T = Thinking คือ ทักษะ ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ เชื่อมโยงความรู้ ความคิดสร้างสรรค์ เป็นต้น และ L = Leadership คือ ความสามารถในการเป็นผู้นำ นำตนเอง มีระเบียบวินัย เป็นผู้นำให้กับเรียน ดังนั้นการจัดการศึกษาตามหลักสูตรที่มีองค์ประกอบดังกล่าวจะต้องมีการสอนคุณธรรมกำกับ เพื่อให้บัณฑิตเป็นครูเก่งที่มีความรู้ความสามารถและเป็นครูดีที่มีคุณธรรมจริยธรรมด้วย

จากข้อมูลที่น่าเสนอทำให้เห็นว่าสังคมและโลกในศตวรรษที่ 21 มีความต้องการคนที่เปลี่ยนไปจากเดิม สถาบันศึกษาย่อมต้องการครูที่มีความรู้ความสามารถและคุณลักษณะที่ต่างไปจากเดิมด้วยเช่นกัน ผู้ที่ถูกกระทบโดยตรง คือสถาบันผลิตครูที่ต้องปรับเปลี่ยนกระบวนการการผลิตครูให้สามารถผลิตครูได้ตามที่สังคมศตวรรษที่ 21 ต้องการ ทั้งนี้ความพร้อมและความเข้มแข็งของสถาบันการผลิตครูพิจารณาได้จากหลักสูตรที่ใช้สำหรับผลิตบัณฑิตครูนั่นเอง ดังนั้นคณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช จึงสนใจที่จะศึกษาวิเคราะห์ เปรียบเทียบหลักสูตรการผลิตครูที่ใช้ในปัจจุบันกับแนวคิดการผลิตครูอนาคตที่น่ามาใช้ว่าแตกต่างกันอย่างไร หากนำประเด็นแตกต่างมา

พัฒนาหลักสูตรผลิตครูใหม่จะทำได้อย่างไร มีลักษณะอย่างไร ผลการทดลองใช้หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นตามแนวคิดการผลิตครูในศตวรรษที่ 21 เป็นอย่างไร และแนวนโยบายการผลิตครูในอนาคตควรเป็นอย่างไรจึงจะได้ครูที่ต้องการ เหมาะสมกับสภาพสังคมในศตวรรษที่ 21

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทและองค์ความรู้เกี่ยวกับการผลิตครูในปัจจุบันและในอนาคต
2. เพื่อวิจัยและพัฒนาหลักสูตรการผลิตครูในศตวรรษที่ 21
3. เพื่อประเมินผลการทดลองใช้หลักสูตรการผลิตครูในศตวรรษที่ 21 ของคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
4. เพื่อถอดบทเรียนการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรการผลิตครูในศตวรรษที่ 21 ของคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

คำถามวิจัย

1. บริบทและองค์ความรู้เกี่ยวกับการผลิตครูในปัจจุบันและในอนาคตเป็นอย่างไร มีจุดเน้นที่สำคัญอะไรบ้าง และมีความสอดคล้องหรือแตกต่างกันอย่างไร
2. หลักสูตรการผลิตครูในศตวรรษที่ 21 ที่พัฒนาขึ้น มีลักษณะเป็นอย่างไร
3. การทดลองใช้หลักสูตรการผลิตครูในศตวรรษที่ 21 ทำได้อย่างไร กระบวนการทดลองใช้หลักสูตรมีประสิทธิภาพเพียงไร ผลที่เกิดกับผู้เรียนตามจุดเน้นของหลักสูตรเป็นอย่างไร
4. การทดลองใช้หลักสูตรการผลิตครูในศตวรรษที่ 21 มีปัญหาและอุปสรรคอะไรบ้าง ปัจจัยอะไรที่ส่งผลต่อความสำเร็จในนำหลักสูตรไปทดลองใช้ ผู้ร่วมกระบวนการมีการเรียนรู้อะไรบ้าง และมีข้อเสนอเชิงนโยบายต่อหน่วยงานและผู้ที่เกี่ยวข้องอย่างไรในการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21

ขอบเขตของการวิจัย

1. กลุ่มเป้าหมาย ในการวิจัยครั้งนี้ คณะวิจัยดำเนินการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรการผลิตครูในศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานของหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2555) ของคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช และบริบทการผลิตครูในศตวรรษที่ 21 โดยกำหนดกลุ่มเป้าหมายในการทดลองใช้หลักสูตร ประกอบด้วย 1) รายวิชาในการทดลองใช้หลักสูตร ได้แก่ หมวดวิชาศึกษาทั่วไป จำนวน 1 รายวิชา คือ วิชาชีวิตและเศรษฐกิจพอเพียง วิชาในหมวดวิชาเฉพาะ 3 รายวิชา เป็นวิชาชีพครู 1 รายวิชา คือ วิชาหลักการจัดการเรียนรู้ และวิชาเอก 2 รายวิชา คือ วิชาประวัติศาสตร์ไทย และวิชาภาษาอังกฤษสำหรับครุคณิตศาสตร์ และ 2) ผู้เรียนในการทดลองใช้หลักสูตร ได้แก่ นักศึกษาชั้นปีที่ 1 และ 2 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

จำนวน 6 กลุ่มเรียน ได้แก่ นักศึกษาศาสาวิชาคณิตศาสตร์ 2 กลุ่มเรียน สาขาวิชาสังคมศึกษา 2 กลุ่มเรียน สาขาการศึกษาปฐมวัย 2 กลุ่มเรียน

2. เนื้อหา ได้แก่ บริบทและองค์ความรู้เกี่ยวกับการผลิตครูในปัจจุบันและในอนาคต ลักษณะของหลักสูตรการผลิตครูในศตวรรษที่ 21 กระบวนการนำหลักสูตรไปใช้ ผลที่เกิดกับผู้เรียน ตามกรอบแนวคิดของหลักสูตรการผลิตครูในศตวรรษที่ 21 ปัญหาและอุปสรรค และปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนานำหลักสูตรไปทดลองใช้ การเรียนรู้ของผู้ร่วมกระบวนการวิจัย และข้อเสนอเชิงนโยบายในการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21

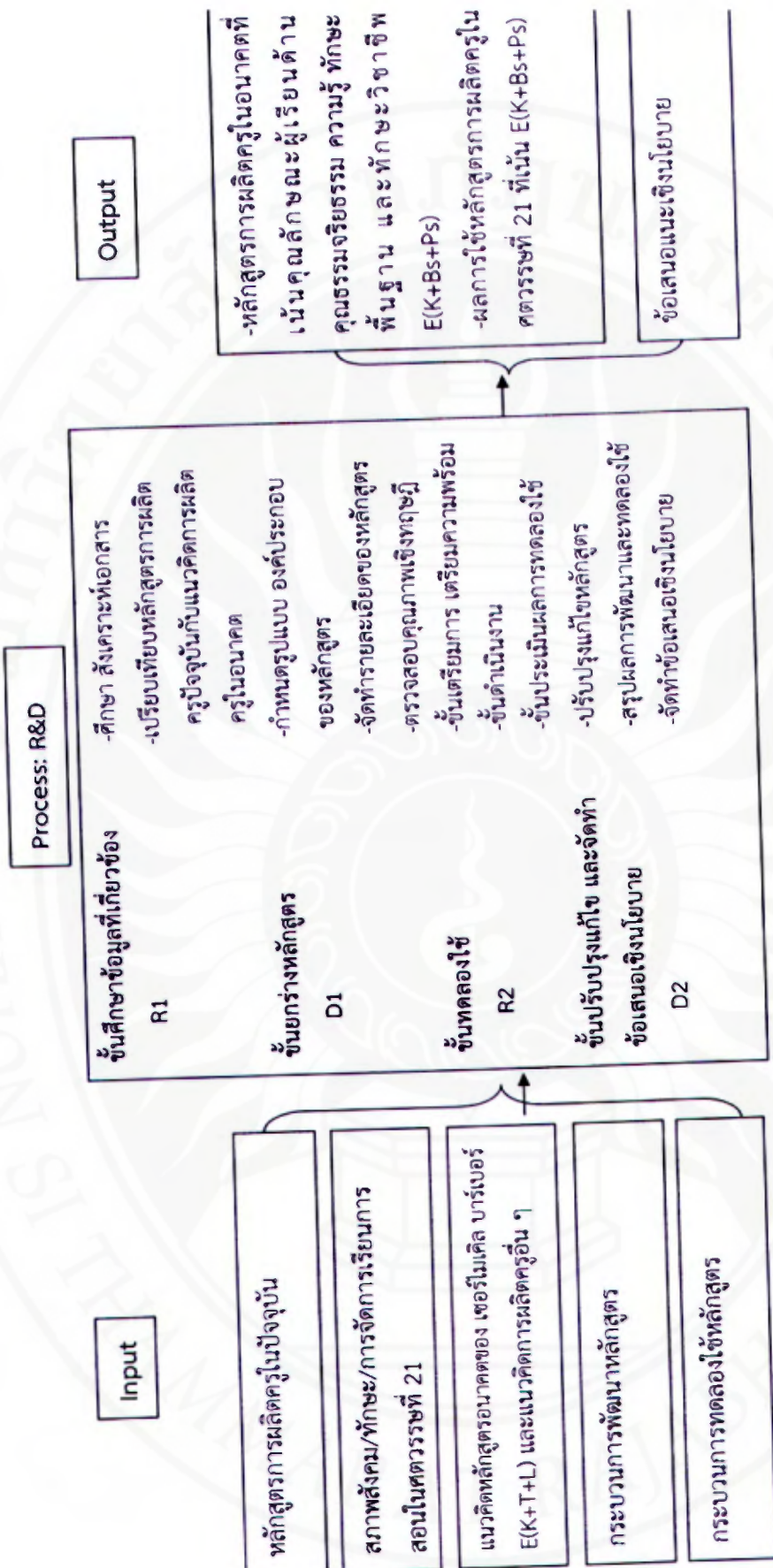
สำหรับเนื้อหาด้านผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน ประกอบด้วยด้าน คุณธรรมจริยธรรม (คุณธรรมพื้นฐานและคุณธรรมตามจรรยาบรรณวิชาชีพ) ความรู้ความเข้าใจ (ความรู้ทั่วไป ความรู้วิชาเอก และความรู้วิชาชีพครู) ทักษะพื้นฐาน (การคิด การสื่อสาร การอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม การทำงานเป็นทีม และการเรียนรู้ด้วยตนเอง) และทักษะวิชาชีพ เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้มีระยะเวลาจำกัดในการทดลองใช้หลักสูตร และดำเนินการทดลองใช้หลักสูตรในหมวดวิชาเฉพาะ/ วิชาเอก เพียงวิชาเอกละ 1 รายวิชา ทำให้ไม่สามารถสังเกตผลที่เกิดขึ้นด้านความรู้วิชาเอกได้อย่างครอบคลุม ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้จึงไม่ประเมินผลด้านความรู้วิชาเอก

3. ระยะเวลา ดำเนินการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรการผลิตครูในศตวรรษที่ 21 ระหว่างเดือนมิถุนายน 2555 ถึงเดือนมีนาคม 2556 รวม 9 เดือน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

คณะวิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยเกี่ยวข้อง วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล มาพัฒนาเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรการผลิตครูในศตวรรษที่ 21 ข้อมูลที่ศึกษาเป็นเบื้องต้น ได้แก่ สภาพสังคมในศตวรรษที่ 21 ที่มีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการสื่อสารสูงทำให้การติดต่อสื่อสาร การเดินทางของผู้คนและข้อมูลข่าวสาร ก้าวข้ามข้อจำกัดของระยะทางและเวลา การอยู่ร่วมกันของผู้คนหลากหลายวัฒนธรรม เป็นสังคมและเศรษฐกิจฐานความรู้ ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงในเชิงลบของสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ส่งผลต่อคุณลักษณะและการดำเนินชีวิตของผู้คนที่เสี่ยงต่อความสงบและสันติสุขของคนในสังคม สิ่งที่ตามมาคือ การกำหนดทักษะที่ผู้คนควรมีเป็นอย่างน้อย เพื่อให้สามารถทำงานและดำรงชีวิตในสังคมดังกล่าว การเรียนการสอนจึงต้องปรับเปลี่ยนไป เน้นการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียนจากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย โดยเฉพาะจากสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศซึ่งสามารถเรียนรู้ได้เป็นรายบุคคล และไม่มีข้อจำกัดเรื่องสถานที่และเวลา การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ทำให้สถาบันผลิตครูต้องปรับระบบผลิตครูเช่นเดียวกัน จุดเริ่มต้นของการปรับระบบผลิตครูนั้นคือ การปรับหลักสูตรผลิตครูให้เหมาะสมกับสภาพความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ในศตวรรษที่ 21 เพื่อให้ได้ครุฑิ ครูเก่ง สามารถจัดการเรียนการสอน สร้างคนคุณภาพให้กับสังคมศตวรรษที่ 21

ได้ สำหรับแนวคิดของหลักสูตรการผลิตครูในศตวรรษที่ 21 ที่น่าสนใจคือแนวคิดของ เซอร์ไมเคิล บาร์เบอร์ ที่มีองค์ประกอบ คือ E(K+T+L) โดย E = Ethical Underpinning หมายถึง คุณธรรม จริยธรรม K = Knowledge หมายถึง ความรู้ที่จะนำไปใช้ในอนาคต T=Thinking หมายถึง ทักษะ ความคิดอย่างมีวิจารณญาณ สร้างสรรค์ วิเคราะห์ สังเคราะห์และแก้ปัญหา และ L= Leadership หมายถึง ภาวะผู้นำ-ผู้ตาม ทั้งตัวเองและในกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งคณะวิจัยจะได้นำมาเป็นแนวคิดหลัก ผสมผสานกับแนวคิดอื่น ๆ ในการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21 เพื่อพัฒนาหลักสูตรการผลิตครูตาม กระบวนการวิจัยและพัฒนา (R+D) และกระบวนการพัฒนาหลักสูตรเชิงระบบ เพื่อให้ได้หลักสูตร ฉบับร่างก่อนนำไปทดลองใช้ และศึกษาผลที่เกิดจากการนำหลักสูตรไปใช้ ทั้งด้านบริหารจัดการ หลักสูตร และผลที่เกิดกับผู้เรียน ก่อนนำไปจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายต่อไป จากกรอบแนวคิด ดังกล่าว คณะวิจัยจึงนำเสนอกรอบแนวคิดในเชิงระบบตามภาพที่ 1.1

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรการผลิตครูในศตวรรษที่ 21 ของคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. หลักสูตรการผลิตครูในศตวรรษที่ 21 หมายถึง แนวทางการผลิตบัณฑิตสาขาครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ของคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช ให้พร้อมที่จะเป็นครูการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับศตวรรษที่ 21 เอกสารหลักสูตรมีองค์ประกอบตามประเด็นใน มคอ. 2 ตามที่สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษากำหนด หลักสูตรการผลิตครูในศตวรรษที่ 21 มีแนวคิดการผลิตครูตามจุดเน้นที่สำคัญของหลักสูตรประกอบด้วย คุณธรรมจริยธรรม (ความรู้+ทักษะพื้นฐาน+ทักษะวิชาชีพครู) ซึ่งอธิบายได้ดังนี้

1.1 คุณธรรมจริยธรรม (Ethic) หมายถึง คุณธรรมจริยธรรมที่ครูในศตวรรษที่ 21 พึงมีในสองส่วนคือ คุณธรรมพื้นฐาน ได้แก่ ความซื่อสัตย์ จิตสาธารณะ มีความเป็นประชาธิปไตย อดทน มุ่งมั่นในการทำงาน มีวินัยและรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม และ 2) คุณธรรมจริยธรรมตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู ทั้งต่อตนเอง ต่อวิชาชีพ ต่อผู้รับบริการ ต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ และต่อสังคม

1.2 ความรู้ (Knowledge) หมายถึง ความรู้ความเข้าใจที่ครูในศตวรรษที่ 21 พึงมีประกอบด้วย 1) ความรู้ทั่วไปในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ภาษา เทคโนโลยีสารสนเทศ สังคม วิทยาศาสตร์ และสิ่งแวดล้อม คณิตศาสตร์ สุขภาพ ศิลปะ และความเป็นพลโลก 2) ความรู้ในวิชาเอกที่สนใจจะนำไปประกอบอาชีพ และ 3) ความรู้ในวิชาชีพครู ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับหลักสูตร การออกแบบการจัดการเรียนรู้ การวิเคราะห์ผู้เรียน จิตวิทยาการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ การใช้สื่อเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษา ปรัชญาการศึกษา กฎหมายการศึกษา การบริหารจัดการชั้นเรียน การวัดและประเมินผล การวิจัยชั้นเรียน

1.3 ทักษะพื้นฐาน (Basic Skills) หมายถึง ทักษะพื้นฐานที่คนในศตวรรษที่ 21 ควรมี ได้แก่ 1) ทักษะการคิด หมายถึง การคิดวิเคราะห์สังเคราะห์ การคิดแก้ปัญหา การคิดอย่างมีวิจารณญาณ การคิดสร้างสรรค์ 2) ทักษะการสื่อสาร เป็นทักษะการใช้ภาษาทั้ง การฟัง พูด อ่าน เขียน ดู โดยใช้ภาษาต่าง ๆ ได้ไม่น้อยกว่าสองภาษา และทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ 3) ทักษะการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม เป็นความเข้าใจและยอมรับความแตกต่างของผู้อื่นที่มีความคิด ความเชื่อ วัฒนธรรมที่แตกต่างกัน 4) ทักษะการทำงานเป็นทีม เป็นทักษะที่จำเป็นในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตประจำวัน ได้แก่ การเป็นผู้นำผู้ตาม และมีมนุษยสัมพันธ์ 5) ทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นความสามารถในการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ของตนเอง บอกสิ่งที่ต้องการเรียนรู้ บอกแหล่งข้อมูล บอกวิธีการแสวงหาข้อมูล รวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล สังเคราะห์และสรุปองค์ความรู้ใหม่ บอกแนวทางการนำไปใช้ประโยชน์ได้

1.4 ทักษะวิชาชีพ (Professional Skills) หมายถึง ทักษะเฉพาะของผู้ที่ประกอบวิชาชีพครู โดยนำความรู้ด้านวิชาชีพครูมาฝึกปฏิบัติให้เกิดความเชี่ยวชาญ สามารถนำไปใช้ในห้องเรียนให้เกิดผล

ดีต่อผู้เรียน ได้แก่ ทักษะการพัฒนาหลักสูตร การออกแบบการจัดการเรียนรู้ การวิเคราะห์ผู้เรียน การจัดการเรียนรู้ (การอธิบาย การตั้งคำถาม การสร้างความสนใจ การร้องเพลง การเล่านิทาน) การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ การผลิตและใช้สื่อวัตกรรมการศึกษา การวัดประเมินผล และการวิจัยชั้นเรียน

2. **การพัฒนาหลักสูตรการผลิตครูในศตวรรษที่ 21** หมายถึง กระบวนการจัดทำหลักสูตรสำหรับการผลิตครูในศตวรรษที่ 21 โดยศึกษาข้อมูลและบริบทที่เกี่ยวข้องกับการผลิตครูในศตวรรษที่ 21 มากำหนดองค์ประกอบของหลักสูตร จัดทำหลักสูตรฉบับร่าง และตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร โดยผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้ได้หลักสูตรที่สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการผลิตบัณฑิตครูให้มีคุณลักษณะของครูในศตวรรษที่ 21 ตามองค์ประกอบ คือ คุณธรรมจริยธรรม (ความรู้+ทักษะพื้นฐาน+ทักษะวิชาชีพ)

3. **คุณภาพของหลักสูตรการผลิตครูในศตวรรษที่ 21** หมายถึง คุณภาพของหลักสูตรการผลิตครูในศตวรรษที่ 21 ในด้านความสอดคล้องภายนอก ความสอดคล้องภายในของหลักสูตรที่พัฒนาขึ้น และคุณภาพด้านอื่น ๆ ของหลักสูตร ได้แก่ ความถูกต้องของหลักสูตร ผลลัพธ์การเรียนรู้ เนื้อหา การกระจายความรับผิดชอบผลลัพธ์การเรียนรู้สู่รายวิชา (curriculum mapping) ความชัดเจนของหลักสูตร เป้าหมายการเรียนรู้ เนื้อหา กระบวนการฝึกประสบการณ์ ความทันสมัย/ทันเหตุการณ์ของหลักสูตร เนื้อหา ความเหมาะสมกับสภาพผู้เรียน ความเหมาะสมของโครงสร้างหลักสูตร กลยุทธ์การเรียนรู้ การวัดประเมินผล กระบวนการฝึกประสบการณ์ การบริหารจัดการหลักสูตร ความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ และความยากง่ายของเนื้อหา โดยพิจารณาจากผลการประเมินของผู้เชี่ยวชาญจากแบบประเมินคุณภาพหลักสูตร และการประชุมวิพากษ์หลักสูตร

4. **การประเมินผลการทดลองใช้หลักสูตร** หมายถึง การประเมินคุณภาพของหลักสูตรการผลิตครูในศตวรรษที่ 21 จากการนำหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นไปทดลองใช้ ในด้านประสิทธิภาพของการบริหารจัดการหลักสูตร ประสิทธิภาพของผู้เรียน และความพึงพอใจต่อการเรียนในรายวิชาตามหลักสูตรการผลิตครูในศตวรรษที่ 21

4.1 **ประสิทธิภาพของการบริหารจัดการหลักสูตร** หมายถึง ความพร้อมและความเหมาะสมของกระบวนการทดลองใช้หลักสูตร คุณภาพของการจัดปัจจัยสนับสนุน ความรู้ความสามารถของผู้สอน โดยพิจารณาจากผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามประสิทธิภาพการทดลองใช้หลักสูตร การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสนทนากลุ่มของทีมนักวิจัยและอาจารย์ผู้สอน การสอบถามนักศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการทดลองใช้หลักสูตร

4.2 **ประสิทธิผลของผู้เรียน** หมายถึง ผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนจากการทดลองใช้หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นในด้านคุณธรรมจริยธรรม ความรู้ ทักษะพื้นฐาน ทักษะวิชาชีพ และผลงาน/ ชิ้นงานของผู้เรียนที่สะท้อนคุณลักษณะตามจุดเน้นของหลักสูตร โดยพิจารณาจากผลการประเมินตนเองของผู้เรียน และการวิเคราะห์ผลงาน/ ชิ้นงานของผู้เรียน

4.3 ประสิทธิภาพของการจัดการเรียนการสอน หมายถึง ประสิทธิภาพของการใช้กลยุทธ์ การสอนหรือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการพัฒนาผู้เรียนตามกรอบแนวคิดของ หลักสูตร ทำให้ผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อรายวิชาที่ทดลองใช้หลักสูตร โดยพิจารณาในสองด้าน ดังนี้

4.3.1 ความสอดคล้องของกลยุทธ์การสอน หมายถึง ความสอดคล้องของกลยุทธ์ การสอนหรือกิจกรรมการเรียนการสอนกับผลลัพธ์การเรียนรู้ตามกรอบแนวคิดของหลักสูตรการผลิต ครูในศตวรรษที่ 21 โดยพิจารณาจากการผลการวิเคราะห์แผนบริหารการสอนร่วมกับการสนทนากลุ่ม ผู้สอนในรายวิชาที่ทดลองใช้หลักสูตร

4.3.2 ความพึงพอใจของนักศึกษาต่อรายวิชา หมายถึง ความรู้สึก ความคิดเห็นของ ผู้เรียนที่มีต่อรายวิชาที่ทดลองใช้ในด้านสิ่งที่ได้เรียนรู้ ทักษะที่ได้ฝึก สิ่งที่น่าสนใจ และความคิดเห็น และข้อเสนอแนะอื่นๆ ต่อรายวิชา โดยพิจารณาจากการตอบแบบสอบถามความคิดเห็นต่อรายวิชา และผลการประเมินการเรียนการสอนในรายวิชาตามแบบประเมินของมหาวิทยาลัยราชภัฏ นครศรีธรรมราช

5. การถอดบทเรียน หมายถึง การสรุปบทวนการทำงานในโครงการวิจัยและพัฒนา หลักสูตรการผลิตครูในศตวรรษที่ 21 ของคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช ทั้งที่ สำเร็จหรือล้มเหลวจากการปฏิบัติงานเพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงพัฒนาการปฏิบัติงาน และ สามารถเผยแพร่ได้ บทเรียนในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ปัจจัยเอื้อและปัญหาอุปสรรคในการพัฒนาและ ทดลองใช้หลักสูตร การเรียนรู้ของผู้ร่วมกระบวนการวิจัย และข้อเสนอเชิงนโยบายในการผลิตครูใน ศตวรรษที่ 21

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ข้อมูลเกี่ยวกับหลักสูตรปัจจุบันของคณะครุศาสตร์สำหรับเป็นต้นแบบในการพัฒนา หลักสูตรครุอนาคตในศตวรรษที่ 21 เพื่อนำไปใช้ในการเตรียมการในการผลิตครูและพัฒนาครูใน สถาบันการศึกษาต่างๆ

2. เป็นการกระตุ้นและสร้างความตระหนักแก่อาจารย์และบุคลากรของสถาบันผลิตครู และผู้ ที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติในการปรับเปลี่ยนแนวคิดการผลิตครู การจัดการเรียน การสอน และการจัดปัจจัยสนับสนุนต่าง ๆ เพื่อผลิตบัณฑิตครูที่สอดคล้องกับสภาพสังคมในอนาคต

3. หน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องในระดับปฏิบัติ และหน่วยงานผู้ใช้ครู เช่น สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษา โรงเรียนที่จัดการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สามารถนำข้อมูลเกี่ยวกับคุณลักษณะ ของครูที่พึงประสงค์ในศตวรรษที่ 21 มาเตรียมความพร้อมในการพัฒนาครูประจำการ

4. เป็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้าและวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรอนาคต และการนำ หลักสูตรไปใช้ในระดับต่าง ๆ ต่อไป